KADİRBİLLÂH (Ahmed bin İshâk)

Yirmibeşinci Abbasî halifesi. Kelâm, hadîs ve Şafiî mezhebi fıkıh âlimi. Şâir ve edîb. Künyesi, Ebü'l-Abbâs olup ismi Ahmed bin İshâk bin Ca'fer Muktedir bin Mu'tedil bin Muvaffak bin Mütevekkil bin Mu'tasım bin Hârûn Reşîd'dir. Peygamberimizin (aleyhisselâm) amcası Abbâs'ın (radıyallahü anh) soyundandır. Temenna (veya Yemennâ) adında azâdlı bir câriye'den 336 (m. 947) yılında doğdu. 381 (m. 991) yılında Emîr-ül-mü'minîn Kadirbillâh lakabıyla hilâfete geçti. Kırkbir sene üç ay hilâfet makâmında kalıp, 422 (m. 1031) yılında vefât etti. Oğlu ve halîfe-i müslimîn Kâim-biemrillâh'ın kıldırdığı cenâze namazından sonra Bağdad'ın Rasâfe bölgesindeki hilâfet mezarlığına defnedildi.

Halîfe Muktedir-billâh'ın torunu olması, küçük yaştan i'tibâren güzel bir eğitim ve terbiye görmesine sebep oldu. Yüksek din ilimlerine temel olan, din ve âlet ilimlerini öğrendikten sonra, devrin meşhûr âlimlerinden ilim öğrendi. Şafiî mezhebi fıkıh âlimlerinden Ebû Bişr Ahmed bin Muhammed Hirevî'den fıkıh öğrendi. Babası İshâk bin Halife-i müslimîn Muktedir-billâh da büyük âlimlerdendi. Babasının ve hilâfet merkezine gelen âlimlerin ilminden istifâde etti. Kelâm, hadîs ve fıkıh ilminde söz sahibi âlim oldu. Birçok kitap yazdı. Yazmış olduğu kitapları, her Cum'a günü Mehdî Câmii'nde hadîs ilmi ile uğraşanlara okuturdu. 381 (m. 991) yılı Şevval ayında, hilâfetten azledilen Tâyi' bin Muti'nin yerine halîfe oldu. Kırkbir sene üç ay hilâfette kalarak, en uzun zaman halifelik yapan kimse oldu. Hilâfet merkezi olan Bağdad, Eshâb-ı Kirâm düşmanı Büveyhoğullarının hâkimiyeti altında idi. Halîfe, sanki onların emirlerini yerine getirmek için bekleyen bir korkuluk durumundaydı. Ebü'l-Abbâs Ahmed, Kadirbillâh ünvanıyla başa gelince, Taberistan ve Kazvin civârında yerleşen ve İran asıllı veya başka bir kavimden cengâver ve Eshâb-ı Kirâm düşmanı bir topluluk olan Deylem asıllı askerlere karşı, sünni i'tikâdlı Türk askerlerini destekledi. 334 (m. 945) yılında Bağdad'ı işgal ederek, halîfelerin hükümranlıklarını elden alıp, yalnız dînî liderliklerine müsâade eden Büveyhoğulları askerleri içinde, hem Türkler, hem de Deylemîler vardı. Büveyhîler, bozuk i'tikâdlı olmalarına rağmen, sünnî Türklerden vazgeçemiyorlardı. Çünkü kendileri gibi bozuk inanışlı Deylemîlere karşı, ellerinde bir kuvvet bulundurmak zorundaydılar. Büveyhoğullarının başında bulunan Bahâüddevle ile münâsebetlerini ustaca devam ettiren halîfe, halk ve askeri kullanarak, Büveyhilerin zulmünü kaldırmaya çalıştı. Bahâüddevle'nin Bağdad'a sünnî başkadı yerine, bozuk i'tikâdlı birini ta'yin etmek istemesini şiddetle reddetti. Eshâb-ı Kirâm düşmanlarını ve bozuk i'tikâdlı mu'tezile fırkasından olanları terbiye etmeye çalıştı. Bahâüddevle'nin ölümünden sonra iyice zayıflayan Büveyhoğulları, yalnız halîfe üzerinde baskılarını devam ettirdiler. Halife de bütün dikkatleri kendi üzerine çekip, halkın huzûr içinde yaşamasını sağladı. Sünnî Türk askerlerinin nüfuz ve nüfuslarını arttırmalarına yardımcı oldu. Ancak Büveyhoğullarının Bağdad'a hâkim olmaları, Kadirbillâh'in oğlu Kâim-biemrillâh zamanında, Selçuklu sultânı Tuğrul Bey'in, bir karışıklıktan istifâde ile Bağdad'a girmesine kadar devam etti. Allahü teâlâ, yıllarca dîn-i İslama hizmetin ve ilmin merkezliğini yapmış olan Bağdad'ı ve dîn-i İslâmın hizmetçisi, Resûlullahın (aleyhisselâm) amcası Abbâs'ın (radıyallahü anh) oğullarından olan Abbasî halîfelerini, bozuk i'tikâdlı ve zâlim Büveyhoğullarının zulmünden ve istilâsından kurtarmayı, Türk sultânı Tuğrul Bey'e nasîb etti. Tuğrul Bey, Bağdad'a girince, halîfeye çok hürmet gösterdi. Orada bir müddet kalıp, şehrin muhafazasına me'mûr bir şıhne (vâli-kumandan) ta'yin etti. Halîfe ve bütün sünnî müslümanların duâlarını aldı.

Halife Kadirbillâh, Dîvân-ı mezâlim teşkil etti. Halktan ve idârecilerden şikâyeti olan kimselerin gelip durumlarını arzetmeleri için, haftanın belli günlerinde kurulan Dîvân-ı mezâlimde, başkadı hazır bulunur, ba'zan halife de iştirâk ederdi. Burada zâlim ve mazlûm Dinlenir, suçlu tesbit edilir, cezaları tesbit edilerek infaz edilirdi. Halkın önünde umûma açık olarak icra edilen bu mahkemeler, insanları suç işlemekten caydırırdı. Halîfe, tebdili kıyâfetle (değişik elbiselerle) halk arasına karışır, idâre ettiği insanlar hakkında, bilgileri bizzat kendisi toplardı. Elde ettiği bilgileri değerlendirir, suçluları hemen cezalandırırdı.

Bağdad'da ilim evleri kuran Halîfe Kadirbillâh, âlimlerin bu evlerde toplanarak, ilim teatisinde (ilim alış-verişinde) bulunmalarını ve tâliblerine ders vermelerini sağladı. Birçok ilim adamının yetişmesine vesile oldu. Yetiştirdiği ilim adamları ve verdiği talimatlarla, Eshâb-ı Kirâm ve Ehl-i Beyt-i Nebevî (aleyhisselâm) düşmanlığını ortadan kaldırmaya çalıştı.

Zamanında doğunun sunnî müslümanları, halîfe olarak Kadirbillâh'ı tanır ve emrine itaat etmeyi vazîfe bilirlerdi, İslâm askeri, Allahü teâlânın rızâsı için cihâda çıktığı zaman, halifenin duâ ettiği ve kendilerini desteklediği haberinin gelmesi, binlerce askerin yardıma gelmesinden daha te'sîrli olurdu.

Gazneliler devleti sultânı Sultan Mahmûd'u, teşvik ve taltif ederek destekledi. Sultan Gazneli Mahmûd, Horasan ve Mâverâünnehr taraflarını alarak Samanîleri ortadan kaldırdı. Halîfe, Gazneli Mahmûd'a hil'at (hâkimiyet alâmeti olan elbise) gönderip saltanatını tasdik etti. Sultan Mahmûd, Eshâb-ı Kirâm düşmanı Deylemîler üzerine de bir sefer tertiplemeyi düşündü. Ancak, halîfenin de arzusu ile Hindistan tarafına seferler düzenledi. Bugünkü Afganistan, Hindistan ve Pakistan'da İslâmiyeti yaydı. Halîfe takdîrlerini bildirip, hediyelerle taltif etti. Diğer müslüman sultanlara, Gazneli Mahmûd'u desteklemeleri için elçiler ve mektûplar gönderdi.

Ömrü boyunca Allahü teâlânın dîninin yayılması ve müslümanların huzurlu yaşamaları için çalışan Halîfe Kadirbillâh, 422 (m. 1031) yılında vefât etti.

Birçok talebe yetiştirip, kıymetli kitaplar yazdı. Bu eserlerinden "El-Usûl" kitabını her Cum'a günü Mehdî Câmii'nde toplanan hadîs ehline okuturdu. Bu kitabında, Emevî halîfesi ve ikinci Ömer diye meşhûr Ömer bin Abdülazîz'in (radıyallahü anh) faziletleri ve mu'tezile firkasının sapıklıklarından da bahsetmekte idi.

Zamanında ba'zı büyük zâtlar öldü. Edîb Ebû Ahmed Askeri, Nahivci Remmânî, Şafiî âlimi Ebü'l-Hasen Masercisî, Ebû Ubeydullah Merzebânî, Müeyyüdüddevle'nin vezîri Sâhib bin Abbâd, Ebü'l-Hasen Dâre Kutnî, İbn-i Şahin, Şafiî İmâmı Ebû Bekr el-Hatemî, Yûsuf bin es-Sîrâfi, İbn-i Zevlak Mısrî, İbn-i Ebû Zeyd Kayrevânî Mâlikî, "Kût-ül-kulûb" sahibi Ebû Tâlib el-Mekkî, İbn-i Bettâ el-Hanbelî, vâ'iz İbn-i Sem'ûn. Hattâbî, lügat âlimi Hatemî, Ebû Bekr Edfüvî, Şafiî âlimlerinden Zâhir Serahsî, İbn-i Galebûn el-Mukrî, İbn-i Cinnî, lügat ilmine dâir "Sıhah" kitabının yazarı El-Cevherî, Sahîhaynı rivâyet eden Küşmeyhinî, Me'âfi bin Zekeriyyâ Nehrivânî, İbn-i Fâris, Hâfız İbni Mende Şafiî âlimi İsmâilî, Mâlikî mezhebi âlimi Esbâg bin Ferec, İbn-i Fâ'sîd, Ebü'l-Hasen Kâbisî, Kâdı Ebü'l-Hattâb, Şafiî âlimi Seymâvî, İbn-i Fûrek ve daha birçok âlim onun zamanında yaşadı ve vefât etti. İmâm-ı Zehebî, asrın ileri gelenlerini şöyle saymaktadır: "Bu asırda Eş'arîlerin başında, Ebû İshâk İsferâînî vardı. Mu'tezilîlerin başında Abdülcebbâr, râfızîlerin başında Muktedir, Kerâmiyye sapıklarının başında, Muhammed bin Heysem vardı. Kurrâların (kırâat âlimleri) başı Ebü'l-Hasen Hammâmî, muhaddislerin başı Hâfız Abdülgâni bin Sa'îd, sûfilerin başı Ebû Abdurrahmân Sülemî, Şâirlerin başı Ebû Ömer bin Derrâc, tecvîd âlimlerinin başı ibn-i Bevvâb, meliklerin başı Sultan Gazneli Mahmûd idi." Bunları İmâm-ı Zehebî'den alarak nakleden İmâm-ı Süyûtî ba'zı ilâvelerde bulunur. Ona göre; "Zındıkların başı Hakem bi-emrillâh, lügatçıların başı Cevherî, nahiv âlimlerinin başı İbn-i Cinnî, belâgatçilerin başı. Bedii, hatîblerin reîsi İbn-i Nebâte, müfessirlerin başı Ebü'l-Kâsım bin Habib Nişâbûrî, zamanındaki halifelerin başı Kadirbillâh'tır."

□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□

1) Tabakât-üş-Şâfiiyye cild-4, sh. 5

2) El-Bidâye ven-nihâye cild-12, sh. 31

3) Târih-i Bağdâd cild-4, sh. 37

4) Şezerât-üz-zeheb cild-3, sh. 221

5) Târih-ül-hulefâ (Süyûtî) Beyrut 1974, sh. 380

6) Mu'cem-ül-müellifîn cild-1, sh. 160